
JÖNKÖPING UNIVERSITY

Hur lägger man grunden för utvecklingsarbete på vetenskaplig grund?

Forskningsbaserad undervisning – teori och praktik i samverkan

Pontus Bäckström, fil.dr pedagogik

11/09/2026

Något om mig

- Gymnasielärare i samhällskunskap och filosofi
- Statistiker på Skolinspektionen
- Ämnessakkunnig Utbildningsdepartementet
- Utredningschef Lärarnas Riksförbund
- Forskare i pedagogik vid HLK/JU
- Samhällspolitisk chef Sveriges Lärare
- Särskild utredare (SOU 2024:94)
- Huvudsekreterare gymnasieutredningen (U 2025:06)
- Kanslichef Sveriges Lärare



Definitioner (och utgångspunkter)

Hur lägger man grunden för utvecklingsarbete på vetenskaplig grund?

1. **Utveckla undervisningen**
   - Uppnå ökad effekt på elevers lärande.

2. **Vetenskaplig grund**
   - Av forskningen uppbyggd bred kunskapsbas.
   - Både avseende innehåll och metoder.



Hur lägger man grunden för utvecklingsarbete på vetenskaplig grund?

1. Vidareutveckla forskningslitteracitet och mottagarkapacitet (individuellt och kollektivt).
2. Skapa infrastruktur och systematik (tid, rum och tillgång).
3. Möjliggör kollektiv autonomi.
4. Möjliggör utprövning och uppföljning.
5. KISS-principen och Ockhams rakkniv.



Yrkesetisk grund

1. **Eleven alltid i centrum**
2. **Läraryrket och den professionella yrkesutövningen**
3. **Att upprätthålla lärares yrkesetik**
4. **Lärares samhällsuppdrag**

2. Läraryrket och den professionella yrkesutövningen

Läraryrket bygger på samhällets tillit och fordrar ett stort yrkesansvar. Lärare ska på allt sätt använda sitt yrkeskunnande till att höja kvaliteten i sin yrkesutövning och stärka sin professionalism i vetskap om att kvaliteten i yrkesutövningen direkt inverkar på samhället och samhällsmedborgarna.

Lärare värnar om läraryrket och lärares pedagogiska frihet samt bidrar till att göra skolan till en god arbetsplats.

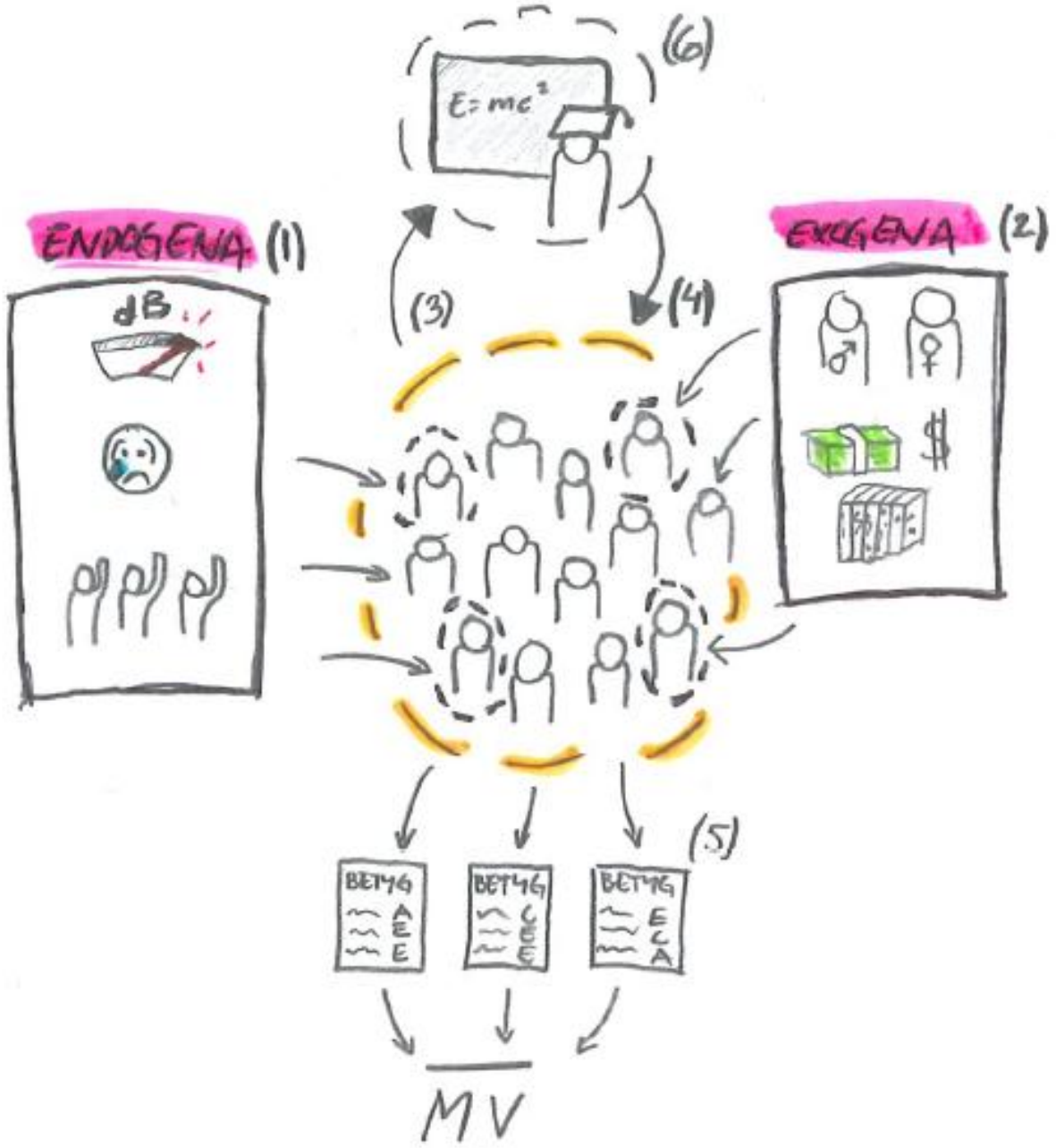
Lärare ansvarar, självständigt och tillsammans med andra, för det pedagogiska uppdraget och vinnlägger sig om att skapa de bästa förutsättningarna för elevernas lärande.

Lärare arbetar utifrån en vetenskaplig kunskapsbas kring lärande och vidareutvecklar det pedagogiska arbete enligt aktuell forskning och beprövade pedagogiska erfarenheter. Lärare tar därför ansvar för att utveckla sin kompetens både när det gäller yrkets utveckling och innehållet i undervisningen.

Lärare förbinder sig att i sin yrkesutövning (i urval)

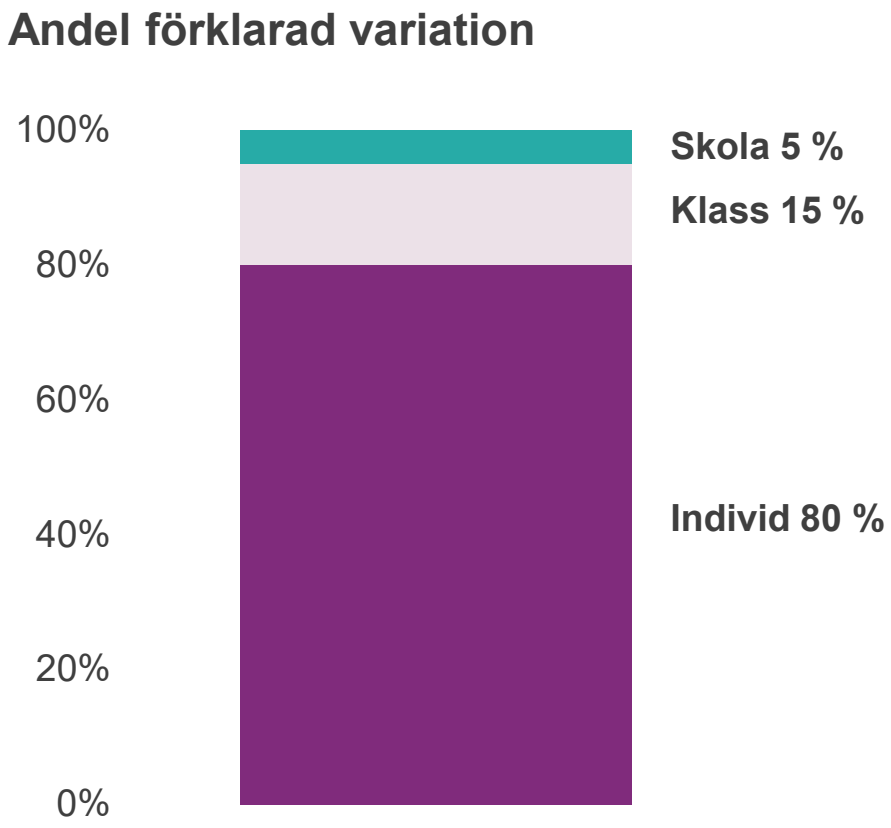
→ bedriva och utveckla sitt arbete utifrån såväl vetenskap som beprövad pedagogisk erfarenhet.

→ ta ansvar för att utveckla sin kompetens för att kunna bedriva god undervisning och följa den yrkesmässiga och vetenskapliga utvecklingen inom sitt yrkesområde.


(6)
E=mc²
ENDOGENA (1)
dB
EXOGENA (2)
(3)
(4)
(5)
BETYG
A E E
BETYG
C E E
BETYG
E C A
MV

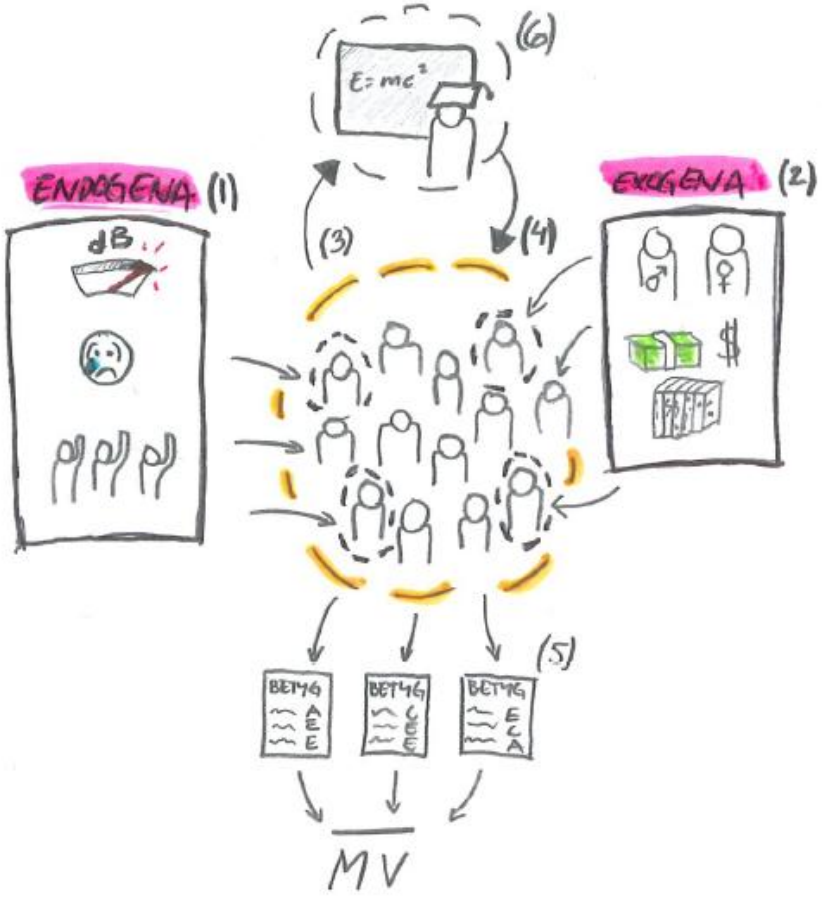
Att värdera och bedöma effekter

- Elevers resultat påverkas av olika faktorer, faktorer som kan knytas till olika delar av systemet (individ-klass-skola)
- I forskningen görs också en distinktion mellan *endogena* och *exogena* faktorer.
    - **Endogena faktorer:** Elevers beteenden är en funktion av gruppens beteenden.
    - **Exogena faktorer:** Elevers beteenden är en funktion av gruppens strukturella egenskaper (tex socioekonomi).



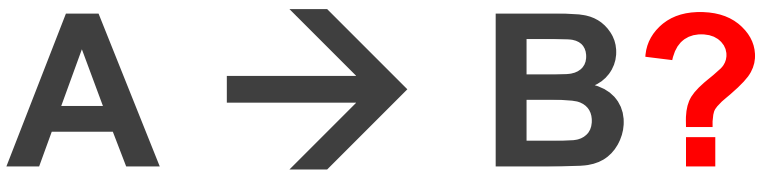
Att värdera och bedöma effekter

- Elevers resultat påverkas av olika faktorer, faktorer som kan knytas till olika delar av systemet (individ-klass-skola)
- I forskningen görs också en distinktion mellan *endogena* och *exogena* faktorer.
    - **Endogena faktorer:** Elevers beteenden är en funktion av gruppens beteenden.
    - **Exogena faktorer:** Elevers beteenden är en funktion av gruppens strukturella egenskaper (tex socioekonomi).



Att värdera och bedöma effekter

- Skolundervisning är alltså en myriad av korrelationer, kausalitet, slump, planering, medvetenhet och omedvetenhet.
- **Ergo:** Det är ytterst komplext att hantera i forskningen; enkel input-output-logik otillräcklig.



Att värdera och bedöma effekter

- Skolundervisning är alltså en myriad av korrelationer, kausalitet, slump, planering, medvetenhet och omedvetenhet.
- **Ergo:** Det är ytterst komplext att hantera i forskningen; enkel input-output-logik otillräcklig.

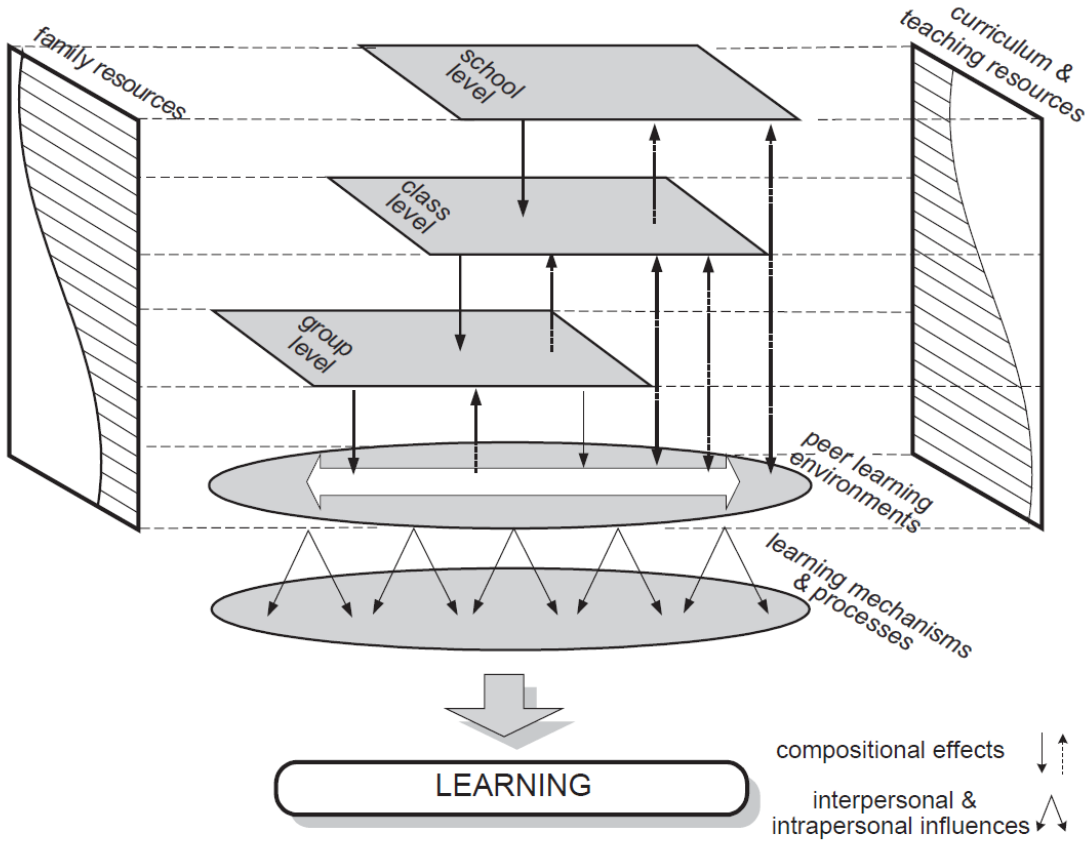
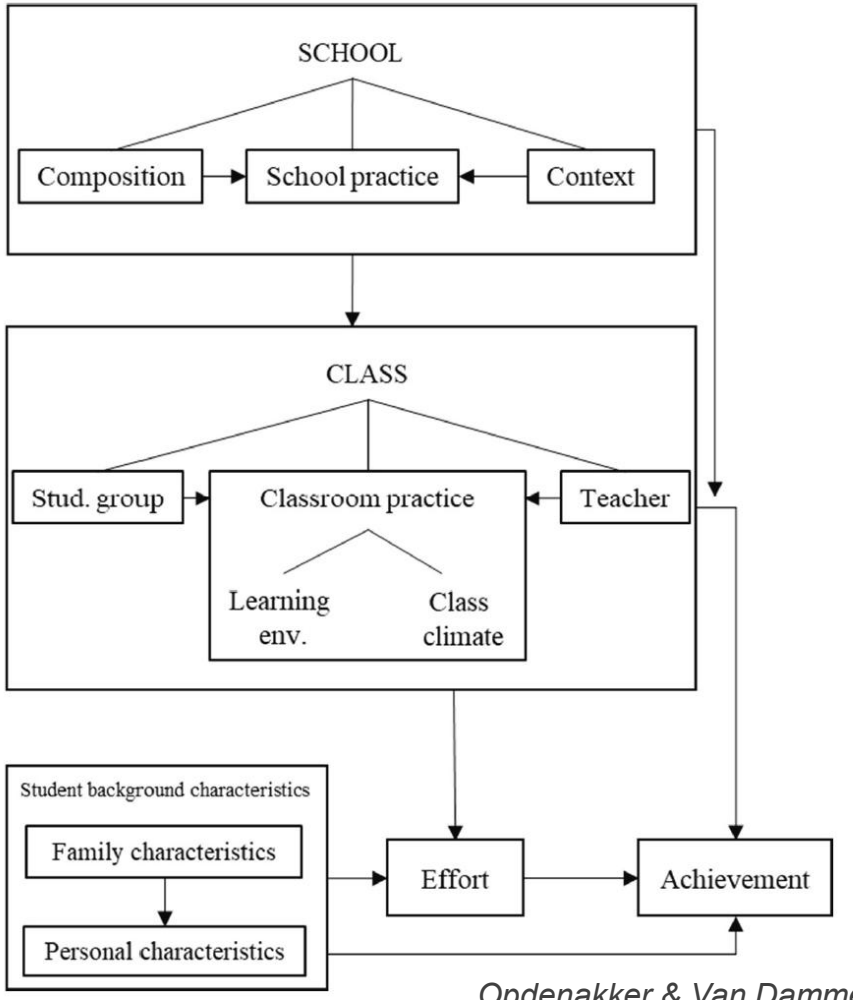


Fig. 1. Conceptual model of peer influences on learning.

Wilkinson et al, 2002

Att värdera och bedöma effekter

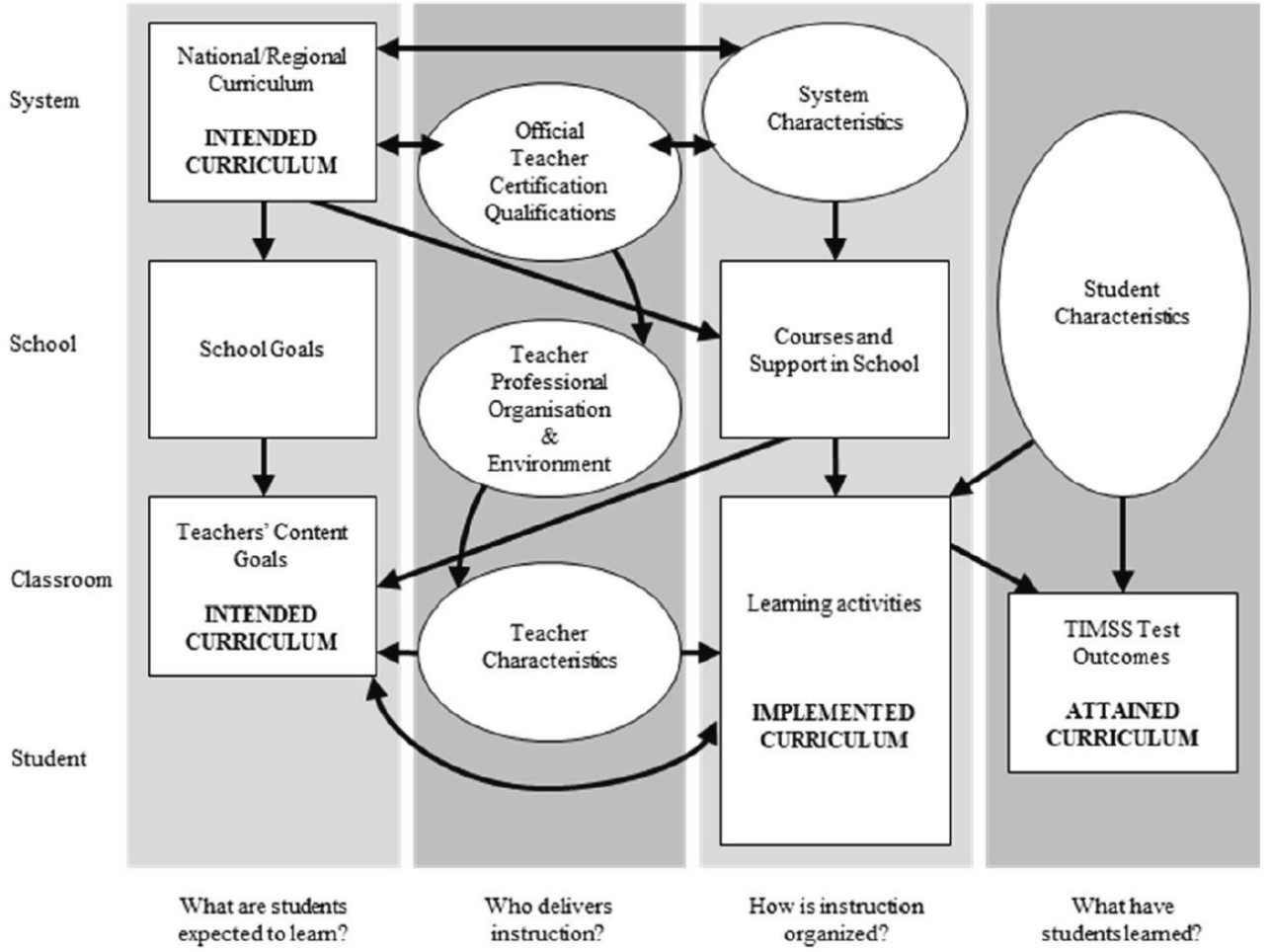
- Skolundervisning är alltså en myriad av korrelationer, kausalitet, slump, planering, medvetenhet och omedvetenhet.
- **Ergo:** Det är ytterst komplext att hantera i forskningen; enkel input-output-logik otillräcklig.



Opdenakker & Van Damme, 2006

Att värdera och bedöma effekter

- Skolundervisning är alltså en myriad av korrelationer, kausalitet, slump, planering, medvetenhet och omedvetenhet.
- **Ergo:** Det är ytterst komplext att hantera i forskningen; enkel input-output-logik otillräcklig.
- **Ergo:** Läraren är också en beroende variabel i undervisningssituationen (Bäckström, 2024)



Schmidt et al, 1997

Slutsatser

- → Det finns inga enkla svar gällande skolforskning, det som funkar i genomsnitt kan vara katastrof på en enskild skola.
- → Men! Stora generaliserbara studier ger också vägledning om sannolikheter.
- → Lärare bör fokusera på att utveckla evidensinformerad undervisning (Levinsson, 2013) och använda sitt professionella omdöme.



Hur lägger man grunden för utvecklingsarbete på vetenskaplig grund?

1. Vidareutveckla forskningslitteracitet och mottagarkapacitet (individuellt och kollektivt).
2. Skapa infrastruktur och systematik (tid, rum och tillgång).
3. Möjliggör kollektiv autonomi.
4. Möjliggör utprövning och uppföljning.
5. KISS-principen, omdöme och Ockhams rakkniv.









2. Läraryrket och den professionella yrkesutövningen

Läraryrket bygger på samhällets tillit och fordrar ett stort yrkesansvar. Lärare ska på allt sätt använda sitt yrkeskunnande till att höja kvaliteten i sin yrkesutövning och stärka sin professionalism i vetskap om att kvaliteten i yrkesutövningen direkt inverkar på samhället och samhällsmedborgarna.

Lärare värnar om läraryrket och lärares pedagogiska frihet samt bidrar till att göra skolan till en god arbetsplats.

Lärare ansvarar, självständigt och tillsammans med andra, för det pedagogiska uppdraget och vinnlägger sig om att skapa de bästa förutsättningarna för elevernas lärande.

Lärare arbetar utifrån en vetenskaplig kunskapsbas kring lärande och vidareutvecklar det pedagogiska arbete enligt aktuell forskning och beprövade pedagogiska erfarenheter. Lärare tar därför ansvar för att utveckla sin kompetens både när det gäller yrkets utveckling och innehållet i undervisningen.

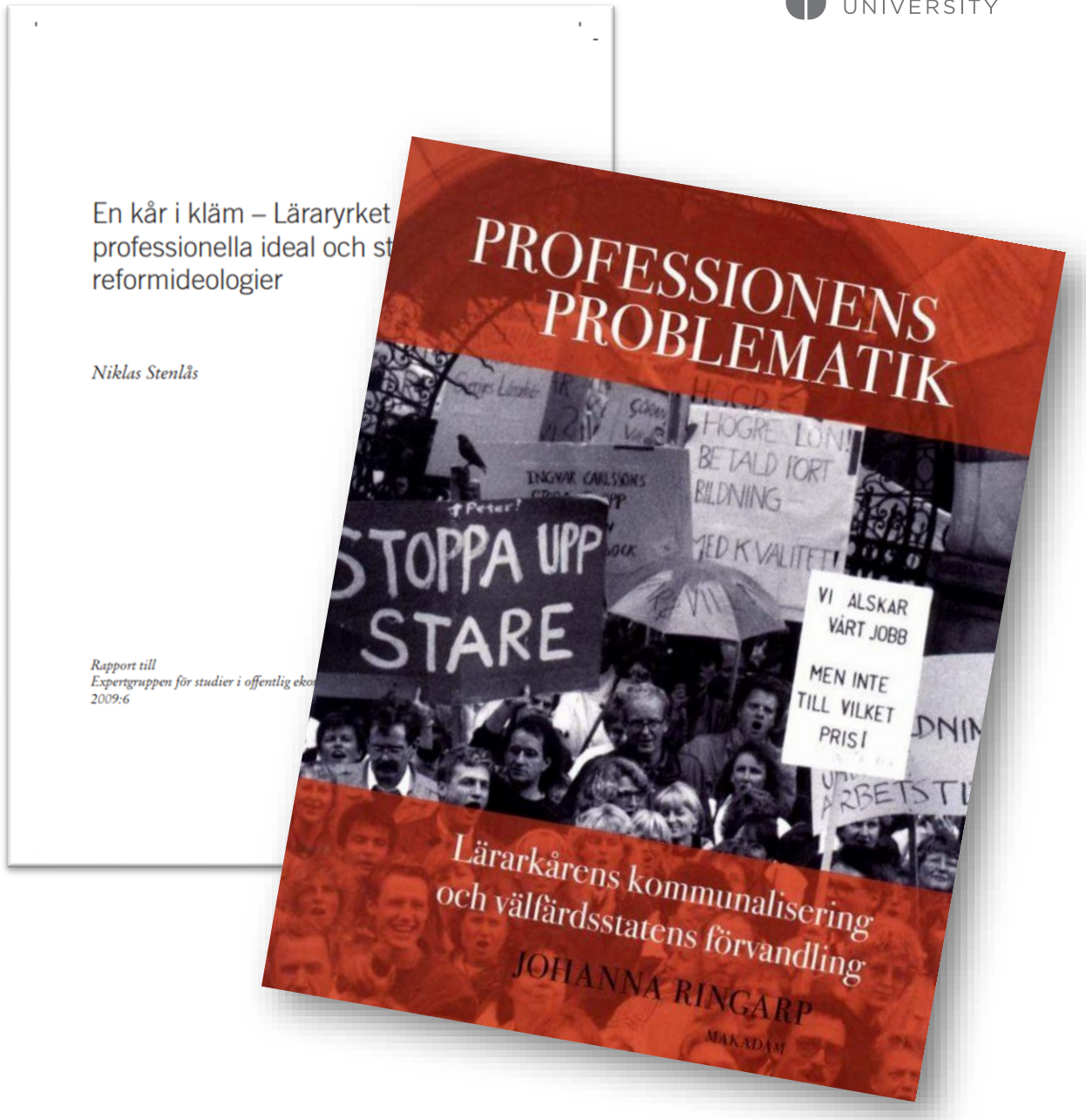
Lärare förbinder sig att i sin yrkesutövning (i urval)

- → bedriva och utveckla sitt arbete utifrån såväl vetenskap som beprövad pedagogisk erfarenhet.
- → ta ansvar för att utveckla sin kompetens för att kunna bedriva god undervisning och följa den yrkesmässiga och vetenskapliga utvecklingen inom sitt yrkesområde.

Teacher autonomy (TALIS 2024)

Historiska förklaringar

- Niklas Stenlås (2009), *En kår i kläm.*
- Johanna Ringarp (2011), *Professionens problematik.*



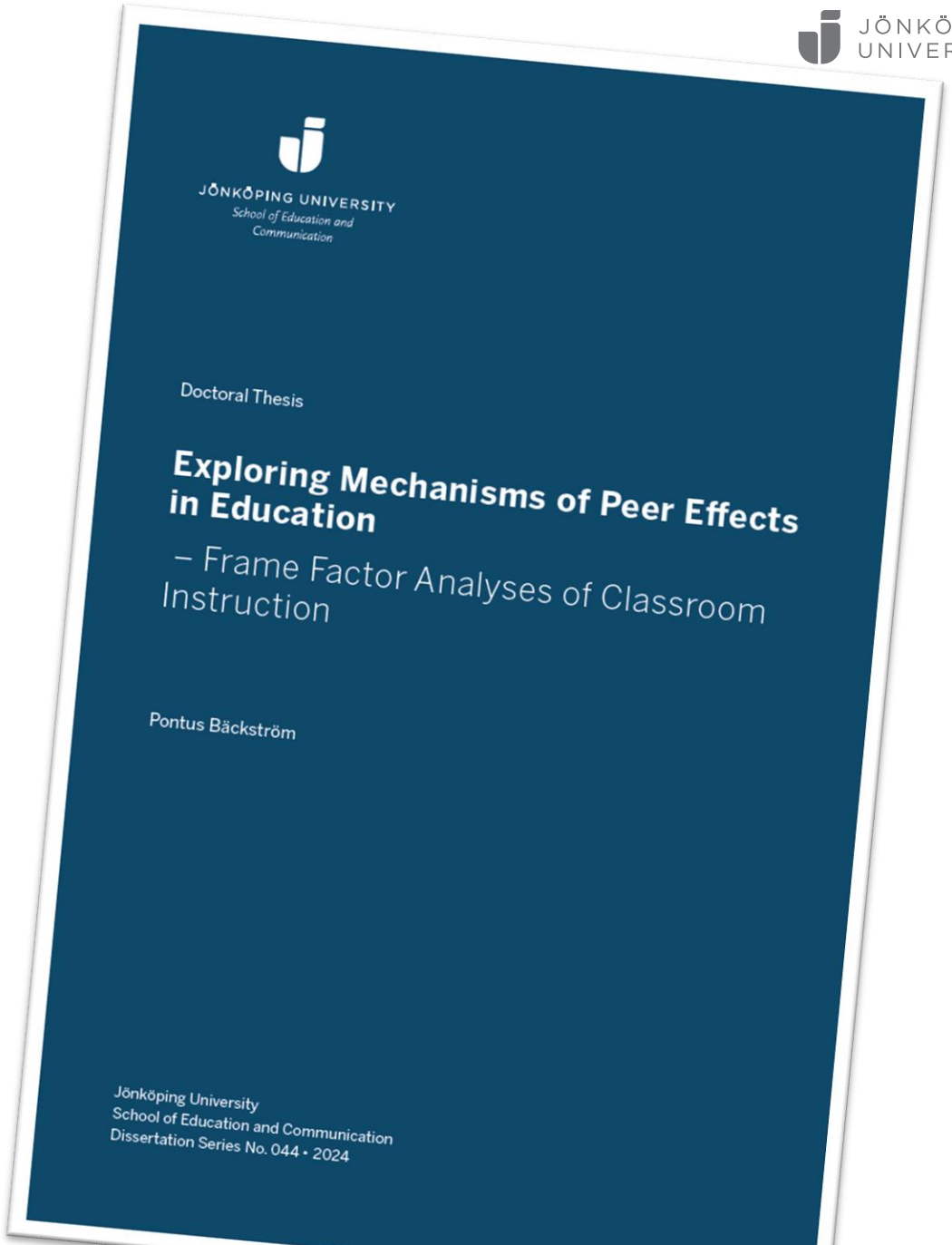
Utredningens förslag

- → Förstärkningsundervisning för elever i behov av mer undervisningstid.
- → Försöksverksamhet: Halvklass eller elevurval.



Utredningens förslag

- → Förstärkningsundervisning för elever i behov av mer undervisningstid.
- → Försöksverksamhet: Halvklass eller elevurval.
- → För att ramfaktorerna också styr och begränsar vad läraren kan göra i undervisningen.



Resurstimmar i Lgr69

	Åk1		Åk2		Åk3	
	E	L	E	L	E	L
Svenska	9	15	11	14	9	10
Matematik	4	7	4	6	5	6
Religion/hembygd	5	6	6	7	7	7
Antal resurstimmar	10		6		2	

	Åk4		Åk5		Åk6	
	E	L	E	L	E	L
Svenska	9	10	8	8	9	9
Matematik	5	5	5	5	5	5
Engelska	2	2	4	5	4	5
Antal resurstimmar	1		1		1	

	Åk7		Åk8		Åk9	
	E	L	E	L	E	L
Svenska	3	4	3	4	4	5
Matematik	4	4	4	4	4	4
SO/NO	10	13	10	13	10	13
Antal resurstimmar	4		4		4	

Resurstimmar i Lgr69

	Åk1		Åk2		Åk3	
	E	L	E	L	E	L
Svenska	9	15	11	14	9	10
Matematik	4	7	4	6	5	6
Religion/hembygd	5	6	6	7	7	7
Antal resurstimmar	10		6		2	

	Åk4		Åk5		Åk6	
	E	L	E	L	E	L
Svenska	9	10	8	8	9	9
Matematik	5	5	5	5	5	5
Engelska	2	2	4	5	4	5
Antal resurstimmar	1		1		1	

	Åk7		Åk8		Åk9	
	E	L	E	L	E	L
Svenska	3	4	3	4	4	5
Matematik	4	4	4	4	4	4
SO/NO	10	13	10	13	10	13
Antal resurstimmar	4		4		4	

Anm.: Avser klasstyp a och A. E motsvarar elevveckotimmar, L lärarveckotimmar.
Källa: Lgr 69, s. 109–122.

Allmänna bestämmelser:

2) Med resurstimme förstås antalet Lvtr som överstiger Evtr i ämne eller ämnesgrupp. Resurstimme används för att dela klass eller klasser i grupper, om ej annat föreskrivs. Gruppernas storlek och sammansättning avpassas efter elevernas behov av individuell handledning, undervisningssituationens art och omständigheter av betydelse för schemat, tex skolskjutsar. Det ankommer närmast på läraren att ordna eleverna i grupper.

Resurstimmar i Lgr69

	Åk1		Åk2		Åk3	
	E	L	E	L	E	L
Svenska	9	15	11	14	9	10
Matematik	4	7	4	6	5	6
Religion/hembygd	5	6	6	7	7	7
Antal resurstimmar	10		6		2	

	Åk4		Åk5		Åk6	
	E	L	E	L	E	L
Svenska	9	10	8	8	9	9
Matematik	5	5	5	5	5	5
Engelska	2	2	4	5	4	5
Antal resurstimmar	1		1		1	

	Åk7		Åk8		Åk9	
	E	L	E	L	E	L
Svenska	3	4	3	4	4	5
Matematik	4	4	4	4	4	4
SO/NO	10	13	10	13	10	13
Antal resurstimmar	4		4		4	

Anm.: Avser klasstyp a och A. E motsvarar elevveckotimmar, L lärarveckotimmar.
Källa: Lgr 69, s. 109–122.

Allmänna bestämmelser:

2) Med resurstimme förstås antalet Lvtr som överstiger Evtr i ämne eller ämnesgrupp. Resurstimme används för att dela klass eller klasser i grupper, om ej annat föreskrivs. Gruppernas storlek och sammansättning avpassas efter elevernas behov av individuell handledning, undervisningssituationens art och omständigheter av betydelse för schemat, tex skolskjutsar. Det ankommer närmast på läraren att ordna eleverna i grupper.

Hur lägger man grunden för utvecklingsarbete på vetenskaplig grund?

1. Vidareutveckla forskningslitteracitet och mottagarkapacitet (individuellt och kollektivt).
2. Skapa infrastruktur och systematik (tid, rum och tillgång).
3. Möjliggör kollektiv autonomi.
4. Möjliggör utprövning och uppföljning.
5. KISS-principen, omdöme och Ockhams rakkniv.



Take aways

- → Vägleds av yrkesetiken
- → Bli evidensinformerade – identifiera mekanismer!
- → Börja smått i det konkreta (KISS)
- → Använd ert professionella omdöme
- → Autonomi för individ och kollektiv



JÖNKÖPING UNIVERSITY

Tack!

PONTUS.BACKSTROM@JU.SE



JÖNKÖPING UNIVERSITY